

پارسانیان hamidparsania

جایگاه «فرهنگ» در دانش جمعیت‌شناسی

دلیل شکل‌گیری چاله‌های جمعیتی

چه شد که «جمعیت» برای جوامع مدرن مسئله شد؟

جامعه‌شناسی

دکتر حمید پارسانیان

دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه تهران و عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی

بررسی رابطه «جمعیت» و «فرهنگ» به لحاظ نظری و فلسفی جای تأمل بسیار دارد. متأسفانه به نظر می‌رسد ما در «دانش جمعیت‌شناسی» مان از بررسی این رابطه غفلت کرده‌ایم. علاوه بر اینکه، این رشته علمی در نظام آکادمیک ما، هنوز به لحاظ موضوع و عقیده نظری، وامدار نگاه‌های غیریومی و غربی است. بنابراین اگر می‌خواهیم در سیاستگذاری‌های افزایش جمعیت موفق ظاهر شویم ابتدا باید نگاه فرهنگی را در دانش جمعیت‌شناسی پررنگ‌تر کنیم و دیگر اینکه عقیده بومی و فلسفی خودمان را در مبانی دانش جمعیت‌شناسی دنیال کنیم؛ چرا که موضوعات اجتماعی متفرد هستند و متناسب با فرهنگ هر جامعه‌ای صورت‌بندی می‌شوند. بنابراین، قواعد و ضوابطی که در یک جامعه جواب می‌دهد، الزاماً در عرصه فرهنگی دیگری کارایی ندارد. به همین دلیل، داشتن نگاه «فرهنگی» و «بومی» در دانش جمعیت‌شناسی بسیار اهمیت دارد.

«چاله‌های جمعیتی» از پیامدهای فرهنگ مدرن است

«جمعیت» در دوران مدرن، با مسائل جدیدی مواجه و به تعبیری «مسئله‌مند» شده است و این مسئله‌مندی پیامد رشد یکباره تکنولوژی و تکنیک‌زدگی در فرهنگ مدرن است. در واقع، تکنیک‌زدگی، جهان‌بینی و فرهنگی را در زمانه ما صورت‌بندی کرد که عملاً یکی از تبعات آن را می‌توان در فرایند تشکیل خانواده و مسئله جمعیت ردگیری کرد و «چاله‌های جمعیتی» یکی از اصلی‌ترین پیامدهای فرهنگ مدرن است که اغلب جوامع امروز با آن دست و پنجه نرم می‌کنند. بنابراین پرسش‌هایی که امروز پیش روی حوزه جمعیت‌شناسی ما قرار می‌گیرد این است که «چاله جمعیتی» در جامعه ما چقدر به زمین‌های فرهنگی ما مربوط می‌شود؟ خانواده و جمعیت در زیست ایرانی امروز چه جایگاه و اهمیتی دارد؟ رسانه‌ها و سیاستگذاری‌ها و تبلیغات تا چه حد می‌توانند در ترمیم چاله‌های جمعیتی اثرگذار باشند؟

در جامعه ما، دانش جمعیت‌شناسی هم به لحاظ موضوع و هم به لحاظ عقیده تئوریک و نظری در حوزه Science قرار می‌گیرد و با این هويت به ما منتقل شده است و ما هم از منظر Science از آن بهره می‌بریم که البته این سطح لازم است اما کافی نیست و نیاز داریم با هويت خودمان هم با این دانش مواجه شویم و خود را در برابر این پرسش قرار دهیم که چقدر جایگاه فعلی دانش جمعیت‌شناسی برای ما راهگشا بوده

هویت مستقلى از «فرد» دارد؟ قائل بودن یا نبودن ما به هويت مستقل جامعه از فرد، در نظریه‌پردازی‌ها تعیین‌کننده است و هر نظریه‌پردازی با اتخاذ موضع در این امر، نظریه خود را سامان می‌دهد. اما ظرفیت‌های حکمی و فلسفی ما در فرهنگ ایرانی-اسلامی برای ورود به مسأله جمعیت به کدام نگاه نزدیک‌تر است و چگونه مسأله جمعیت را تئوریزه می‌کند؟ متفکران ما به رابطه بین «فرد» و «جامعه» پرداخته‌اند و از آن جمله می‌توان به فارابی، علامه طباطبایی و شهید مطهری اشاره کرد. یکی از برهان‌هایی که در این رابطه در سنت حکمی و فلسفی ما وجود دارد «برهان کلی طبیعی» است و بر اساس آن، بین جامعه و فرد تفاوت گذاشته می‌شود. بر اساس این برهان، موضوع جامعه فرد انسانی است که «عده» گرفته است و حکم آن طبیعتاً فرد انسانی به شکل منفرد تفاوت دارد. به عبارتی، وقتی انسان و انسانیت تکرر عددی پیدا می‌کنند، احکام جدیدی بر آنها بار می‌شود که با احکام فرد از اساس متفاوت است. لذا هر عددی ظرفیت جدیدی را بوجود می‌آورد. در این فضا، جمعیت و جمعیت‌شناسی با توجهی که به اعداد و جمعیت دارد، می‌تواند خصوصیات و ویژگی‌های یک جامعه را پیش‌بینی و بیان کند که این پیش‌بینی‌ها اصلاً قابل تقلیل به قلمرو فرد و روانشناسی نیست. بر این اساس، «عده» خلقت و هستی جامعه است و جامعه از رهگذر «عده» بسط پیدا می‌کند و با داشتن عددی می‌توان ظرفیت‌ها و مسائلی را که برای جامعه پیش می‌آید پیش‌بینی کرد.

برهان دوم برای اثبات هويت مستقل جامعه این است که، قوام و هستی جامعه به «فرهنگ» آن است. انسان، موجودی کنشگر است و قوام کنش او به معنای برمی‌گردد که با آن مأنوس است. حوزه‌های آرماني و ارزشی یک نوع تصرفاتی داشته باشیم؟ امروز با توجه به مسأله‌مند شدن مقوله جمعیت در جامعه ایرانی شایسته است قبل از هر طرح و برنامه سیاستگذاری‌ها ابتدا در حوزه آکادمی و دانشی نگاه‌مان را اصلاح کنیم و با دانش جمعیت‌شناسی به مثابه «ابژه» مواجه شویم و در این مواجهه بگوئیم ویژگی‌ها و ظرفیت‌های فکری و فلسفی خودمان را نیز بر این علم بار کنیم. قاعدتاً جوامع مدرن، بسیاری از ظرفیت‌های فرهنگی پیشین خود را از دست داده و به نوعی از آن عبور کرده‌اند اما این امر در مورد جامعه ما مصداق ندارد و ما هنوز از ظرفیت‌های پیشین و سنتی مان برخوردار هستیم و می‌توانیم از آنها برای برون‌رفت از مسائل مان استفاده کنیم.

چرا برای یک جامعه «میزان جمعیت» مهم است؟

یکی از پرسش‌هایی که دانش جامعه‌شناسی ما باید به آن پاسخ دهد این است که «جمعیت» در چه نسبتی با «جامعه» قرار می‌گیرد؟ در حوزه علوم اجتماعی کسانی همچون چرچ زیمل و امیل دورکیم کوشیده‌اند به این پرسش پاسخ دهند؛ زیمل از سده‌ای که «عده» در مرادوات و ارتباطات اجتماعی بازی می‌کند، حرف می‌زند و دورکیم بحث جمعیت و تقسیم‌کار را مطرح می‌کند. یکی از بحث‌هایی که در این خصوص مطرح می‌شود این است که آیا «جامعه»

اندیشه

مشترک انسانی می‌آفریند. معنا همچون یک روح مشترک، انسان‌هایی که با یک قلمرو ارزشی مشترک ربط و وجودی پیدا می‌کنند را به هم پیوند می‌زند. مورد دیگری که دلیل بر اهمیت فرهنگ در یک جامعه و گواهی بر استقلال جامعه از فرد است، به این نکته برمی‌گردد که فرهنگ‌ها هويت‌ساز هستند و هر فرهنگی در قلمرو سیاست و اقتصاد، خود را می‌نمایاند. در واقع، بیست‌ارزشی یک جامعه است که جایگاه قدرت و اقتصاد را تعیین می‌کند. اما نکته‌ای که در این فضا نباید از نظر دور داشت، این است که اگر فرهنگی با کثرت توابعی را نشان داد، الزاماً فرهنگ دیگری با همان کثرت، همان توابع را نشان نمی‌دهد. کثرت در برخی فرهنگ‌ها عامل درگیری و ستیز است اما همین کثرت، در فرهنگ دیگری اتفاقاً عامل همبستگی می‌شود و اینجاست که ضرورت پیوند «جمعیت‌شناسی» با «جامعه‌شناسی» و «فرهنگ» برجسته می‌شود. اگر به لحاظ آماری دانش جمعیت‌شناسی ما می‌تواند تحولات جمعیت را پیش‌بینی کند، در عین حال باید این مهم را هم بررسی کند که این کثرت چه تأثیری در جامعه و در مناسبات سیاسی و اقتصادی و فرهنگی خواهد داشت. اگر امتی با هويت فرهنگی خود شناخته می‌شود، یکی از دلایل این هويت‌مندی «عده» و «جمعیت» آن امت است و نباید از اهمیت این مهم چشم پوشید.

مکتوب حاضر، متن ویرایش و تلخیص شده «ایران» از سخنرانی دکتر پارسانیان در نشست «جمعیت، توسعه و تغییرات فرهنگی در ایران؛ الزامات و بایسته‌های سیاستگذاری جمعیتی» است که به همت پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات و با همکاری دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران در محل این دانشکده ارائه شد.

جدال فرهنگ تکنیک‌زده با «جمعیت»

«جمعیت» در دوران مدرن، با مسائل جدیدی مواجه شده و این مسأله‌مندی پیامد رشد یکباره تکنولوژی و تکنیک‌زدگی در فرهنگ مدرن است. تکنیک‌زدگی، جهان‌بینی و فرهنگی را در زمانه ما صورت‌بندی کرد که عملاً یکی از تبعات آن را می‌توان در فرایند تشکیل خانواده و مسأله جمعیت ردگیری کرد و «چاله‌های جمعیتی» یکی از اصلی‌ترین پیامدهای فرهنگ مدرن است که اغلب جوامع امروز با آن دست و پنجه نرم می‌کنند

آگهی مناقصه عمومی (دو مرحله‌ای) شماره مناقصه: RKP-1402146043-KM/S-06 شرح کلای مناقصه خرید: ۲ قلم Shell Channel & Flange Test شرکت پالایش نفت کرمانشاه

آگهی دعوت مجمع عمومی عادی سالانه (نوبت اول) شرکت تعاونی توسعه و عمران شهرستان رامسر

آگهی مناقصه عمومی (دو مرحله‌ای) شماره مناقصه: RKP-1402146043-KM/S-06 شرح کلای مناقصه خرید: ۲ قلم Shell Channel & Flange Test شرکت پالایش نفت کرمانشاه

ابلاغ آگهی بدینوسیله به اطلاع آقای دکتر محمد ضابطی طرفی فرزند خسرو متخصص بیهوشی رسمی آزمایشی شاغل در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران می‌رساند: نظر به اینکه رای قابل پژوهش شماره ۱۱۳۰۱ مورخ ۱۴۰۱/۱۲/۱۳ هیات بدوی رسیدگی به تخلفات اداری کارمندان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران مبنی بر انضام موقت به مدت ۶ ماه صادر گردیده و هیچگونه نشانی از ایشان در دسترس نمی‌باشد. لذا مشارالیه در صورت اعتراض به رای صادره حداکثر ظرف مدت سی روز از تاریخ آگهی فوق به مدیریت منابع انسانی دانشگاه مراجعه نمایند.

آگهی مزایده عمومی گرو هتل‌ها رکوردر کوسار kosarhotels.com

1877 IRAN DAILY www.newspaper.iran-daily.com